

виконання експертиз) є простим та доступним допоміжним механізмом для правильного і науково обґрунтованого вирішення поставлених перед експертом питань. Ефективність використання таких колекцій залежить від кількості об'єктів чи об'єму інформації, що у них містяться, їх систематизації та класифікації, а також уміння експерта застосувати об'єкти зазначених колекцій на тій чи іншій стадії експертного дослідження.

Для забезпечення достовірності використаних зразків із інформаційно-довідкових колекцій, як доказ того, що вони не є не процесуальними, при проведенні експертизи, експертам доцільно зазначати яку саме колекцію було використано, який номер зразка, яким документом регламентоване її ведення у підрозділі тощо. Це буде слугувати однією з гарантій об'єктивності та достовірності експертного висновку як джерела доказів.

Список використаних джерел

1. Аленичев П.Н. Следы орудий взлома: Учебное пособие. Москва : УКУЗ МООН РСФСР, 1962. 67 с., ил.

2. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 03 лист. 2015 р. № 1343 // Офіц. вісн. України. 2015. р., № 92.

3. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС : наказ МВС України від 10 верес. 2009 р. №390 // Офіц. вісн. України. 2009. №82.

4. М.Г. Щербаківський. Процесуальна сутність об'єктів інформаційно-довідкових колекцій / Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : збірник наукових праць . Вип. 12 / ред. кол. : М.Л. Цимбал, В.Ю. Шепітько, Л.М. Головченко та ін. Харків : Право, 2012. С. 113–119.

Шаповал Юлія Олексіївна,

судовий експерт сектору дактилоскопічного обліку відділу криміналістичних видів досліджень Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ЗНАЧЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК НА МІСЦІ ПОДІЇ

Практика розслідування злочинів у цілому світі свідчить про те, що в переважній більшості випадків на місці події залишаються сліди дактилоскопічного походження. Можливість їх використання в процесі доказування по кримінальному провадженні визначається правильними діями слідчого, пов'язаними із виявленням, фіксацією та вилученням цих слідів, а також результатами експертних досліджень [1].

Тобто, не виходячи за рамки своїх повноважень, левову частку завдань на місці події можуть виконувати працівники поліції, які входять до складу слідчо-оперативних груп (СОГ).

Не можна не погодитись із Арешонковим В.В., який зазначає, що кожен інспектор-криміналіст повинен володіти спеціальними знання в галузі дактилоскопії та в змозі і повинен вилучати сліди рук на місці події, перевіряти їх на придатність та ототожнювати їх із відбитками осіб, непричетних до події злочину [2, с. 351].

У відповідній Інструкції щодо організації взаємодії працівників СОГ на місці події, також визначено, що інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) серед інших обов'язків, повинен надавати слідчому консультації з питань, що потребують спеціальних знань та навичок, а також проводити експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку) [3].

Саме такий експрес-аналіз і є тим попереднім дослідженням на місці події, який повинен проводити інспектор-криміналіст.

Нагадаємо коротко, що ж входить до проведення попереднього дослідження слідів рук [4, с. 82] і яке значення такі попередні дослідження мають для розкриття та розслідування злочину.

1. Встановлення придатності слідів рук для ідентифікації особи.

Оглядаючи виявлені на місці події сліди рук, з використанням криміналістичної лупи, інспектор-криміналіст може чітко визначити ті, які безперечно відносяться до слідів непридатних для ідентифікації. Це сліди у вигляді мазків та окремих обривків папілярних ліній, у яких деталі будови папілярного візерунка не проглядаються. Такі сліди не несуть ніякої дактилоскопічної інформації, необхідної для розкриття та розслідування злочину і спричиняють лише величезну втрату часу, який іде не лише на опис їх в протоколі огляду місця події, а й під час подальших процесуальних дій слідчого та проведення експертами НДЕКЦ МВС судово-дактилоскопічної експертизи. Варто зазначити, що із загальної кількості проведених дактилоскопічних експертиз, значна частка є результатом дослідження непридатних для ідентифікації слідів рук. Вилучення таких слідів можливе лише у випадку, коли спеціаліст впевнений, що вони залишені пальцями рук, для подальшого направлення на біологічну експертизу з метою встановлення групи крові особи, що їх залишила, за потожировим складом.

2. Ідентифікація особи за слідами рук.

Вилучені на місці події сліди пальців та долонь рук, інспектор-криміналіст повинен перевірити із відбитками пальців рук потерпілих та тих, які не мають відношення до події злочину. Це можуть бути працівники, які надають медичну допомогу, співробітники чи сусіди, які мають доступ до об'єкта злочину. Для цього спеціалісту непотрібно відбирати відбитки пальців рук, оформляючи їх на бланку дактилокарти, адже це і неправомірно, і займає певний час. Інколи достатньо навіть просто подивитись на нігтьові фаланги пальців, щоб

виключити сліди за типом чи видом узору. Якщо ж сліди за типом узору збігаються, можна відібрати відбитки на звичайний аркуш за допомогою валика і чорної фарби, чи спеціальної фарбуючої подушки.

Вирішувати питання про ідентифікацію слідів можливо не тільки порівнюючи з відбитками пальців осіб, а порівнюючи сліди між собою.

На сьогодні інспектори цього не роблять, а слідчі в подальшому після проведення експертизи направляють і сліди, і дактилокарти потерпілих (з припискою «без постановки на облік») до НДЕКЦ для перевірки за автоматизованою дактилоскопічною ідентифікаційною системою (АДІС), створюючи штучне навантаження і на операторів АДІС, і на саму систему.

3. Визначення будови кисті руки особи, що залишила сліди рук.

За умови повного відображення слідів пальців та долонних поверхонь на місці події можливо «прочитати» важливу інформацію, яка може бути використана для розкриття злочину «за гарячими слідами», що теж сходить до обов'язків інспектора [3].

Так, наприклад, можливо встановити розмірні дані слідів долоні й окремих пальців (довгі, середні, короткі; вузькі, середні і широкі), форму слідів долоні й окремих пальців (прямокутні, овальні, круглі, чотирикутні, невизначеної форми тощо). Важливе значення має й можливість встановлення відсутності пальців чи їх каліцтва (внаслідок відсутності в слідах відповідних ділянок, різкі обмеження за довжиною відносно слідів сусідніх пальців, а також викривлення, потоншення чи потовщення суглобів тощо). Сюди ж можливо віднести й визначення наявності предметів на руці.

4. Визначення за слідами рук професійних ознак, які характеризують особливості трудової діяльності.

Враховуються найбільш типові зміни шкіряного покриву, обумовлені хворобами шкіри у людей певних професій, і локалізація їх у осіб різних спеціальностей. Зміни шкіри можуть відбуватися в результаті механічного, хімічного чи термічного впливу і пов'язані з систематичним виконанням певних дій, а також наявність мозолів і шрамів

Окремо до попереднього дослідження слідів рук відноситься:

– визначення приблизного зросту, статі і віку людини за слідами рук;

– встановлення механізму слідоутворення,

– визначення руки і пальця (пальців), якими залишені сліди [4, с. 88].

До основних недоліків негативного стану організації проведення попередніх досліджень при вилученні слідів рук можна віднести [2, с. 348]:

– низьким рівнем професіоналізму членів СОГ, у т.ч. інспекторів-криміналістів, відсутністю належних спеціальних знань з питань як належного виявлення, фіксації та вилучення, так і попереднього дослідження слідів рук;

– небажання інспекторів-криміналістів виконувати на ОМП «зайву» роботу та брати на себе відповідальність за зроблені попередні висновки, а також їх безвідповідальність за якість вилучених слідів;

– існуванням на сьогодні показників інспекторів-криміналістів, що вимірюються кількістю вилучених слідів, а не їх продуктивністю (кількістю придатних для ідентифікації слідів із числа вилучених), ефективністю (кількості слідів «третіх» осіб з числа придатних для ідентифікації) та результативністю (кількості встановлених ідентифікацій (у т.ч. за допомогою АДІС) із відбитками рук осіб, які скоїли злочин).

– відсутність зацікавлення керівників слідчих підрозділів у проведенні спільних навчань з працівниками НДЕКЦ, з метою підвищення кваліфікації працівників з питань проведення огляду місць скоєння злочинів та особливостей виявлення, фіксації та вилучення слідової інформації.

Таким чином, попереднє дослідження вилучених на місці події слідів рук може зменшити інформаційну невизначеність, дати необхідні дані для більш цілеспрямованих дій щодо встановлення та затримання злочинців, пошуку інших матеріальних слідів на місці події. Однак, проведення попередніх досліджень на професійному рівні неможливе без якісних спеціальних знань та навиків.

Список використаних джерел

1. Бдайцієва Х.М. Використання слідів дактилоскопічного походження в процесі доказування по кримінальному провадженні. Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики ХХІ століття. Харків, 2020. С. 127 – 130.

2. Арешонков В.В. Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів : монографія / Арешонков В.В. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 468с.

3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами на підрозділах Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017 №575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата зверненн 19.10.2021).

4. Шведова О. В. Дактилоскопічні дослідження : [навчальний посібник] / Шведова О. В. Київ : КНТ, 2010. 145с.